

Helena Salska

Data urodzenia: 2 marca 1884

Miejsce urodzenia: Sinica (pow. Radomsko)

Data śmierci: 11 grudnia 1956

Miejsce śmierci: Pabianice

Rodzice: Józefa (z domu Płaszczyńska), Jan Salski

Profesja: nauczycielka, działaczka oświatowa

Słowa kluczowe: Helena Salska, nauczycielka, tajne nauczanie, działaczka oświatowa, Pabianice, obóz koncentracyjny Ravensbrück, patriotka

Biogram¹:

Helena Józefa Salska zapisała się w historii jako nauczycielka i działaczka społeczna, której dorobek wpłynął na rozwój polskiej oświaty w pierwszej połowie XX wieku. Jej aktywność pedagogiczna, organizacyjna i patriotyczna odegrała istotną rolę zarówno w kształtowaniu młodego pokolenia, jak i w podtrzymywaniu narodowej tożsamości w okresach trudnych doświadczeń historycznych.

Urodzona 2 marca 1884 r. w Sinicy uzyskała solidne wykształcenie w Gimnazjum Żeńskim w Piotrkowie, a następnie podjęła pracę jako nauczycielka, którą łączyła z tajnym nauczaniem dzieci wiejskich. W kolejnych latach pracowała w Łęczycy, gdzie pełniła funkcję dyrektorki Pensji Żeńskiej oraz uczyła w Gimnazjum Macierzy Szkolnej. W 1932 roku, na Uniwersytecie Poznańskim, uzyskała tytuł magistra filozofii z zakresu historii na podstawie rozprawy poświęconej Towarzystwu Historyczno-Literackiemu Wielkiej Emigracji. Jej działalność dydaktyczna i społeczna w Pabianicach obejmowała nie tylko nauczanie w gimnazjach, ale też aktywność w Polskiej Macierzy Szkolnej, Polskim Związku Zachodnim i innych organizacjach kulturalno-oświatowych.

W czasie okupacji niemieckiej Salska, po aresztowaniu w 1939 roku, trafiła do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück. Tam zorganizowała tajne nauczanie, dzięki któremu wykształcono 182 dziewczęta i kobiety, tworząc załączek pełnego programu szkolnego. Po

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240, 00 zł., całkowita wartość projektu 1 119 240, 00 zł.

wojnie powróciła do Pabianic, gdzie kierowała szkołami średnimi, organizowała kursy dla analfabetów i podejmowała działalność kuratorską oraz samorządową.

Jej zainteresowania skupiały się wokół historii, archeologii i pracy wychowawczej. Pozostawiła po sobie skromny, ale wartościowy dorobek pisarski. Była współautorką „Jednodniówki P.O.W. powiatu łaskiego” (1938), poświęconej historii Pabianic i upamiętnieniu walczących o wolność oraz autorką wspomnień „Historia obozu Ravensbrück. Schemat władz obozowych i funkcjonowanie”, opisujących życie w obozie koncentracyjnym. Przed wojną działała w redakcji „Gazety Pabjanickiej” (1926–1939). Tworzyła również wiersze, bajki, pieśni i ballady, w tym słowa pieśni drużyny harcerskiej w obozie. Większość jej twórczości zachowała się jedynie w rękopisach.

Helena Salska zmarła 11 grudnia 1956 roku w Pabianicach. Została pochowana w Alei Zasłużonych na miejscowym cmentarzu, a jej imię nosi tamtejszy Młodzieżowy Dom Kultury.

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Materiały Heleny Salskiej Archiwum PAN, sygnatura III-55.

Źródła:

„Gazeta Pabjanicka: tygodnik polityczny, społeczny i informacyjny” 1934, R. 9, 9.

„Gazeta Pabjanicka: tygodnik społeczny i informacyjny” 1926, R. 1, 1.

Jednodniówka P.O.W. powiatu łaskiego: szkice historyczne i wspomnienia, red. H. Salska, Pabianice 1938.

Salska H, [w:] „My, Pabianiczanie [zbiór biografii autorstwa i pod redakcją Romana Kubiaka; współpraca: Grażyna Grabowska, Grzegorz Kopacz, Grzegorz Ziarkowski, Renata Kamińska, Andrzej Adamczewski]”, Pabianice 2019.

Salska H., *Historia obozu Ravensbrück. Schemat władz obozowych i funkcjonowanie. Wspomnienia*, Pabianice, Dział Rękopisów (Zakład Narodowy im. Ossolińskich), sygn. 13178/II, mf 2736.

Salska H., *Wykopaliska w Pabjanicach*, „Gazeta Pabjanicka: tygodnik polityczny, społeczny i informacyjny” 1934, R. 9, 12.

Salska H., *Związek Obrony Kresów Zachodnich*, „Gazeta Pabjanicka: tygodnik polityczny, społeczny i informacyjny” 1934, R. 9, 24.

Opracowania:

Lorens M., Małachowska E., „*Idąc po ich śladach...*”. *Ścieżka edukacyjna po Miejscu Pamięci i Przestrogi Ravensbrück*, Katowice, Instytut Pamięci Narodowej, 2020.

Szkolnictwo w Łęczycy, red. J. Górską-Sieradzka, L. Sztompka, Płock, Archiwum Państwowe w Płocku, 2015.

Zagórowski Z., *Spis nauczycieli: szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminarjów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych. R. 2*, Warszawa-Lwów, Książnica Polska, 1926.

Zasoby internetowe:

Kubiak R., „*Nasza Kochana Silaczka*”. *Helena Salska*,
<https://www.zyciepabianic.pl/informacje/historia/nasza-kochana-silaczka-helena-salska.html>,
[dostęp 27.11.2024].

Saładaj S., *Prasa*, <https://um.pabianice.pl/artykul/110/2831/prasa>, [dostęp: 30.11.2024r.].

Saładaj S., *Pabianice '39*, <https://um.pabianice.pl/artykul/110/77/pabianice-39>,
[dostęp: 05.12.2024r.].

<http://www.ravensbruck.pl/pl/ciekawostki/tajne-nauczanie-polek-w-klavensbrck#sdfootnote7anc>,
[dostęp: 06.12.2024r.].

<https://www.rodzinaravensbruck.pl/index.php/2020/09/04/jozefa-kantor-nr-obozowy-7621/>,
[dostęp: 9.12.2024r.].

<https://um.pabianice.pl/artykul/110/2831/prasa> [dostęp: 03.12.2024r.].

<http://www.2lopabianice.edu.pl/o-szkole/historia/>, [dostęp: 03.12.2024r.].

Fotografia:

Archiwum PAN, sygn. III-55, Materiały Heleny Salskiej, Materiały biograficzne. Materiały o twórcy zespołu, *Życiorys Heleny Salskiej*, s. 1.